

Katarzyna Szymczyk

"Z dziejów piotrkowskiej oświaty : od czasów Księstwa Warszawskiego do wybuchu II wojny światowej...",
Andrzej Felchner, Joanna
Majchrzyk-Mikuła, Tomasz
Matuszak, Aleksy Piasta, Piotrków
Trybunalski 2011 : [recenzja]

Nauczyciel i Szkoła 1 (51), 223-225

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katarzyna SZYMCZYK

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Filia w Piotrkowie Trybunalskim

---

Recenzja książki: Andrzej Felchner, Joanna Majchrzyk-Mikuła, Tomasz Matuszak, Aleksy Piasta, Z dziejów piotrkowskiej oświaty (od czasów Księstwa Warszawskiego do wybuchu II wojny światowej). Wybór dokumentów z zasobu Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim

Piotrków Trybunalski 2011, ss. 446.

Renesans regionalizmów jest jednym z ważniejszych argumentów potwierdzających opinię, że globalizacja nie jest jedyną tendencją charakteryzującą przemiany współczesnego świata. Odkrywanie wartości społeczności lokalnych i ich bogactwa kulturowego stanowi dowód, że nie znika zapotrzebowanie na jakże odmienny sposób doświadczania rzeczywistości, w którym istotne staje się to co odmierne i indywidualne, to co wynika z wielowiekowej tradycji oraz wspólnej przeszłości ograniczonych terytorialnie obszarów i zamieszkujących je ludzi.

W problematyce regionalnej dostrzega się dziś szansę na wzbogacenie dorobku różnych grup społecznych i odnalezienie drogi do wspólnoty ogólnonarodowej i europejskiej. Problematyka ta mieści się również w praktyce pedagogicznej, gdyż głównym celem kształcenia dzieci i młodzieży staje się kształtowanie ich postaw w powiązaniu z tradycjami własnego regionu, w poczuciu jego wartości i odrębności, ale także dostrzeganie całego dziedzictwa kulturowego ojczyzny.

Przesłanki do pogłębiania edukacji regionalnej nabierają aktualnie szczególnych wartości, a rozbudzanie regionalizmów i nawoływanie do powrotu ku pojęciu „małej ojczyzny”¹ znajduje swoje odzwierciedlenie w dociekaniach naukowych.

Również piotrkowskie środowisko naukowe skupiające pedagogów i historyków miejscowej Filii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego oraz Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim prowadzi badania nad dziejami regionu,

---

¹ A. Ziętek, *Globalizacja a kultura*. [W:] *Oblicza procesów globalizacji*, red. M. Pietraś, Lublin 2002, s. 201; T. Miczka, *Między globalizacją a lokalizacją. Edukacja w perspektywie globalizacji*. [W:] *Szkoła wobec społecznych i kulturowych wyzwań globalizacji*, red. W. Kojs, Cieszyn 2003, s. 117-118.

wpisując się tym samym w ogólnopolski proces regionalizacji. Najnowszym owocem współpracy owego grona badaczy – pracowników naukowych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego prof. zw. dr hab. Andrzeja Felchnera i dr Joanny Majchrzyk-Mikuły oraz pracowników Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim dr Tomasza Matuszaka i dr Aleksego Piasty – jest omawiana publikacja, dotycząca ważkiego zagadnienia historii lokalnej, jakim są dzieje oświaty piotrkowskiej.

Książka pomyślana została jako zbiór źródeł przedstawiający rozwój oświaty w Piotrkowie Trybunalskim od czasu Księstwa Warszawskiego do roku 1939.

Wydanie posiada zatem charakter źródłowy i opiera się na prezentacji zachowanych zasobów archiwalnych dotyczących problematyki oświatowej regionu. Stanowi połączenie pracy archiwistów oraz historyków oświaty i wychowania, co przesądziło o doborze materiału pod kątem jego interdyscyplinarności i wieloaspektowości.

Opracowanie porządkuje pojęcia i nakreśla podstawy w przedmiocie historii oświaty Piotrkowa Trybunalskiego. Przyjęta przez autorów formuła jest przejrzysta i użyteczna.

Materiał faktograficzny został opracowany wnikliwie i czytelnie zaprezentowany. Część źródłowa publikacji została poprzedzona wprowadzeniem z zakresu podstawowej wiedzy z dziedziny oświaty i edukacji. Ta z kolei staje się pomocną przy zapoznawaniu się z tematyką publikacji.

Przyjęto tutaj metodę historyczną, tj. opis zjawisk oświatowych w kolejnych okresach historycznych. Układ książki jest przemyślany i spójny. Składa się ona z otwierającego ją wprowadzenia i trzech części informacyjno-opisowych. Pierwsza, autorstwa J. Majchrzyk-Mikuły, to syntetyczny rys historyczny przedstawiający dzieje oświaty od XIX wieku do okresu międzywojennego włącznie. Kolejna, przygotowana przez T. Matuszaka, dotyczy kwestii związanych już z samym Archiwum Państwowym w Piotrkowie Trybunalskim i wykorzystanych w opracowaniu zasobów archiwalnych. Ostatnia część pracy, będąca jednocześnie dominującą, opracowana przez A. Felchnera i A. Piastę, zawiera wybrane dokumenty archiwalne ułożone w porządku chronologicznym.

Pierwsza część, przedstawiona w sposób przeglądowy, w układzie chronologicznym podaje zwięzłą charakterystykę sytuacji oświatowej w Polsce od okresu Księstwa Warszawskiego do 1939 roku, oczywiście w ścisłym powiązaniu z historią Piotrkowa Trybunalskiego. Stanowi to punkt wyjścia do studiowania zamieszczonych w dalszej części opracowania dokumentów źródłowych i jednocześnie pozwala powiązać poszczególne archiwalia z przemianami, jakie miały miejsce na przestrzeni blisko stu pięćdziesięciu lat.

Omówienie i ocena zmian zachodzących w dziejach oświaty, jakie znajdujemy w tej części pracy, stanowią jedyny komentarz. Autorzy bowiem zrezygnowali ze szczegółowych objaśnień pojedynczych przekazów źródłowych, pozostawiając czytelnikowi dowolność interpretacyjną.

Druga część publikacji ma charakter informacyjny. Zaprezentowane zostały w tym miejscu tradycje archiwalne Piotrkowa oraz dzieje i osiągnięcia popularyzacyjno-naukowe pracowników Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim. Dla badaczy historii regionu bardzo cenne pozostaną informacje

dotyczące zasobów archiwum stanowiące niejako przewodnik i informator placówki. Zamieszczono tutaj bibliografię selektywną i szeroko scharakteryzowano osiem zespołów archiwalnych, z których pochodzą wykorzystane w wydaniu dokumenty.

Końcowa część publikacji to wybór 165 dokumentów archiwalnych pochodzących z omawianego okresu. Niewątpliwą trudność stanowił dobór ekspozowanych materiałów, nie do uniknięcia w podobnych publikacjach jest bowiem subiektywna ocena przydatności przekazów. Autorzy kierowali się tutaj ich reprezentatywnością, doniosłością treści czy odmiennością formy. Zamieszczony materiał archiwalny staje się tym samym interesujący, bogaty w wiele nowych faktów historiograficznych, jednocześnie wydobywa z zapomnienia wydarzenia świadczące o niezwykłości i unikalności omawianego regionu i zagadnień oświatowych.

Autorzy, porządkując materiał, przyjęli układ chronologiczny źródeł, nadając każdemu przekazowi kolejny numer, tytuł i datę ich wytworzenia (o ile było to możliwe). Dodatkowo przyjęto podział dokumentów na poszczególne, krótsze okresy zgodnie z wcześniejszym komentarzem. Rozbicie na podrozdziały nie powoduje jednak rozmycia całości, wpływa raczej na przejrzystość i czytelność treści, pozwala też na łatwiejszy dostęp czytelnika do interesujących go problemów.

Dodatkowym atutem pracy jest jakość i autentyczność zamieszczonych dokumentów, która pozwala maksymalnie przybliżyć wygląd dokumentu ze wszystkimi jego uwagami (zapiskami), znakami, a nawet mechanicznymi uszkodzeniami.

Opracowanie stanowi również „model do składania” w tym znaczeniu, że pewne tematy (np. dotyczące uczniów, szkół) lub ich grupy (np. spisy uczniów, raporty o stanie szkół elementarnych), które wykazują ciągłość historyczną, po zgrupowaniu utworzą zarysy całościowe jako kategorie dziedzictwa kulturowego.

Rozmiar i zawartość merytoryczna publikacji oraz związany z tym wysiłek twórczy autorów przekładają się na jej wartość naukową. Praca ma charakter „otwarty” i ponadczasowy, stanowi punkt wyjścia do dalszych opracowań i rozważań naukowych. Stanowić też może inspirację do tworzenia podobnych opracowań z zakresu dziejów oświaty innych regionów Polski.

Opracowanie posłuży jako materiał źródłowy zwłaszcza badaczom dziejów regionu, nauczycielom w praktyce oświatowej oraz osobom potencjalnie zainteresowanym problematyką dziejów oświaty nie tylko w regionie piotrkowskim, ale i w Polsce.

Opublikowane dokumenty mogą być także wykorzystywane w bieżącej pracy dydaktyczno-naukowej szkół wyższych oraz badaczy indywidualnych prowadzących kwerendę genealogiczną. Publikacja okaże się pomocną również dla animatorów kultury, a nawet dla zwykłego odbiorcy.